

Bildningsnämnden

Skrivelse

2019-03-25

Sida 1 (6)

Bildningsförvaltningen

Förvaltningskontor

Utredare

Jenny AppelkvistHelena Berglund

Telefon

0141-225472

e-postadress

helena.berglund@motala.se

Diarienummer 19/BN 0016

Redovisning av Trygghet och studiero grundskola/grundsärskola läsåret 2018/2019 (till och med februari 2019) (till och med februari 2019)

Bakgrund och syfte

Skolan har ett allmänt ansvar för att skolmiljön ska präglas av trygghet och studiero. En viktig förutsättning för att eleverna ska ha studiero under lektionerna är en trygg miljö i skolan. Miljön omfattar inte enbart lektionssalar, utan gäller alla utrymmen och platser på skolan. Det behöver därför finnas ett arbete på skolan för att skapa trygghet och en medvetenhet kring hur trygghet påverkar lärandet i undervisningen. Bristande trygghet och studiero har nära koppling till problemområden såsom kränkande behandling och diskriminering men även frånvaro. Orsakerna till frånvaro kan beskrivas som en komplex väv av flera olika faktorer och ofta utvecklas frånvaro genom att flera faktorer bidrar och påverkar varandra ömsesidigt. Faktorer som är relaterade till skolan kan vara så väl organisatoriska som sociala och pedagogiska. Förekomst av kränkande behandling och diskriminering är en riskfaktor för frånvaro.

Kränkande behandling innebär att ett barns eller elevs värdighet kränks. Lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. Rektor är därefter skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Skolplikt innebär att barn måste gå i skolan och delta i den verksamhet som anordnas i skolan, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Om en elev har stor frånvaro måste skolan snabbt utreda orsaken och göra något konkret åt det. Rektorn ansvarar för att en sådan utredning görs. Det är viktigt att eleven och elevens vårdnadshavare får komma till tals. Ibland behöver elevhälsan och andra samhällsfunktioner också delta i utredningen. Skolan ska dokumentera sitt arbete med att utreda och åtgärda frånvaro.

För att ge en nyanserad bild av nuläget i grundskola/grundsärskola kring trygghet och studiero samlas i denna rapport redovisningen av såväl anmälningar om kränkande behandling och frånvaro samt andra relaterade områden under paraplyet Trygghet och studiero. Dessa delar är tätt sammankopplade varför de bör redovisas tillsammans. Syftet är att ge bildningsnämnden en djupare analys och att lyfta fram exempel på

enheternas arbete samt ge förslag på åtgärder och satsningar framåt. Redovisningen av läsår 2018/2019 (till och med februari).

Grundskolans/grundsärskolans rektorsgrupp har under ledning av bildningsförvaltningens utredare genomfört en nulägesanalys med utgångspunkt i ett antal av förvaltningen sammanställda variabler samt rektorernas egen kännedom om verksamheten. Rektorerna fick berätta om nuläget på sina enheter och utbyta erfarenheter och exempel med varandra. Rektorerna fick också lyfta förslag och önskemål på nödvändiga åtgärder och satsningar. Förvaltningen har utifrån nulägesanalysen sammanställt en övergripande analys vilken redovisas i denna rapport.

Sammanställning utifrån nulägesanalyser

Årskurs F-6

Låg och mellanstadieenheterna har under perioden augusti 2018 till februari 2019 skickat in 368 anmälningar om kränkande behandling till huvudmannen. Det kan jämföras med 323 anmälningar totalt under läsåret 17/18. Det är ett faktum att slutsiffran för läsår 18/19 kommer att överstiga den för läsår 17/18 men vi ser att det fortfarande är förhållandevis låga siffror på flera enheter.

Rektorerna konstaterar att man på enheterna det senaste året arbetat aktivt för att öka tryggheten och studieron. Det har genomförts flera olika typer av insatser riktade mot elever så som kartläggningar i klasser genom t.ex. intervjuer och enkäter, inrättande av trygga bon, rastaktiviteter, utökning av rastvakter, språkbruksveckor, trivselgrupper och vissa åtgärder i lokaler och på skolgård för att öka tryggheten.

Ett fokus under året har varit att öka all personals kunskap och skapa ett gemensamt förhållningssätt. I detta ingår att skärpa rutinerna för arbetet mot kränkande behandling. På några enheter fungerar rutinerna väl och arbetet genomförs systematiskt. På andra enheter behöver rutinerna skärpas ytterligare och en samsyn skapas hos all personal om när en anmälan ska göras till rektor. Det finns en osäkerhet på flera enheter om skillnaden mellan kränkningar och diskriminering/trakasserier samt kring regelverket generellt. Flera rektorer upplever att andelen kränkningar på sociala medier är ett växande problem något som får påverkan på skolans verksamhet.

Enheter med hög andel anmälda kränkningar har ofta tydliga rutiner, ett gemensamt förhållningssätt och frågorna lyfts löpande med personalen. Därmed kan det ses som positivt att antalet anmälningar om kränkande behandling ökar. Det är i dagsläget ett tecken på att arbetet hela tiden förbättras på enheterna. Ett par av enheterna som har välfungerande rutiner har också kunnat se att antalet anmälningar har minskat något vilket är en mycket intressant aspekt. Det indikerar att man uppnått en mättnad i vad som anmäls.

Flera enheter har trygghetsteam och/eller elevhälsoteam som utreder kränkningssärenden. Ytterligare några enheter har även utsedd personal med trygghets- och elevsocialt uppdrag (t.ex. elevsamordnare). På dessa enheter fungerar arbetet för att motverka diskriminering och kränkningar ofta väl. Funktionen kan arbeta såväl direkt med elever i akuta situationer, som förebyggande och stödjande mot övrig personal. Det är viktigt att påpeka är att en sådan funktion inte tar över det ansvar som all personal har för att uppmärksamma och förebygga otrygghet. Funktionen kan dock ha ett utökat ansvar med fördjupade kunskaper vilket blir ett mycket bra stöd för övrig personal. De

enheter, främst de mindre, som inte har denna funktion hänvisar till att det inte är möjligt på grund av ekonomiska skäl.

Samtliga enheter har genomfört den webbutbildningen om arbete mot diskriminering och kränkande behandling som köpts in från JPinfonet. Responsen från personalen har varit mycket positiv. Webbutbildningen upplevs ha bidragit till ökade kunskaper om regelverket och fördjupade diskussioner i personalgrupperna. En del enheter har utöver webbutbildningen även genomfört kompetensutvecklingsinsatser så som föreläsningar om studiero. Bildningsförvaltningens ledningsgrupp har beslutat att webbutbildningen ska erbjudas till all personal i ytterligare ett år.

Den totala frånvaron för låg- och mellanstadienheterna låg under perioden som lägst på 4,9 % och som högst på 9,8 %. Den ogiltiga frånvaron är förhållandevis låg på enheterna. Antalet anmälningar om utredningar av problematisk frånvaro varierar mellan enheterna vilket kan tyda på att rutinerna för dokumentation av startade utredningar inte är tillräckligt implementerade. Rektorerne har uppmärksammat att andelen elever med psykisk ohälsa ökar och att det tenderar att krypa ner i åldrarna. Detta tror man leder till att även den problematisk skolfrånvaron startar tidigare. Enheterna följer skolnärvaron löpande varje månad för att tidigt upptäcka elever där frånvaron behöver utredas. Handlingsplanen med tillhörande åtgärdstrappa följs till stor del men upplevelsen är att det ofta tar tid att få till stånd möten med exempelvis socialtjänst och Psykiatripartners. Det är lång väntetid vilket riskerar att öka den problematiska frånvaron. Det upplevs också finnas problem att få stöd och resurser till de allra svåraste fallen, elever med mycket hög frånvaro. I de fall hemundervisning är aktuellt är det svårt för enheterna att få till stånd de resurser och den organisation som krävs.

För att det förebyggande och främjande arbetet ska fungera fullt ut både vad gäller kränkningar och frånvaro behöver personalen mer kompetensutveckling, exempelvis om kränkningar på sociala medier, sexuella trakasserier och diskriminering/trakasserier. Även kompetensutveckling i lågaffektivt bemötande för all personal är efterfrågat. All ny personal behöver få kännedom om rutinerna så snart de anställs. Elevhälsans kompetenser behöver finnas som stöd på enheterna, vilket förutsätter att elevhälsan är fulltalig och stabil. Flera rektorer upplever också att skollokaler inte är anpassade för den pedagogik man vill genomföra, och att tryggheten ibland kan vara hotad på grund av brister i lokalerna.

Fritidshemmet (inkl. grundsärskolans fritidshem)

Antalet anmälningar om kränkande behandling från fritidshemmet har varit lågt tidigare läsår. Anmälningarna har dock ökat på senare tid, vilket kan vara ett resultat av det påbörjade kompetensutvecklingsarbetet i fritidshemmen. Personalen fick ett kortare informationstillfälle om regelverket vid deras gemensamma studiedag i november 2018. De har också genomgått webbutbildningen om arbetet mot kränkande behandling. Arbetet behöver dock fortsätta: kännedom om rutiner behöver förbättras och ett gemensamt förhållningssätt bland personalen behöver arbetas fram.

Årskurs 7-9

Högstadienheterna ligger förhållandevis lågt vad gäller anmälningar till huvudman om kränkande behandling. Under ovan angivna period har 69 anmälningar gjorts jämfört med läsåret 17/18 då 94 anmälningar inkom. Anmälningarna tycks öka men det är förhållandevis låga siffror på vissa enheter. Detta tyder på att det även på högstadienheterna finns en osäkerhet kring när anmälningar ska göras. Detta förstärks

även av rektorernas egen analys. Det råder en osäkerhet kring vad som ska anmälas när det gäller olika incidenter och konflikter.

Enheterna arbetar med olika typer av insatser kring trygghet och studiero. På några enheter lyfts frågor om trygghet och studiero på elevråd. På en enhet sätter man in extra personal i utmanande klasser/grupper då det finns möjlighet. Här försöker man även välja vikarier med omsorg för att säkerställa att det är en vikarie som kan hantera klassen/gruppen på ett bra sätt. Personalens inställning men även lokalernas betydelse för tryggheten förs fram av rektorerna. Vad gäller kränkningar på sociala medier arbetar enheterna aktivt med att medvetandegöra elever, föräldrar och personal om detta.

Den totala frånvaron för högstadienheterna låg under perioden som lägst på 10,0 % och som högst på 12,5 %. Den ogiltiga frånvaron var som högst 4,1%. Ogiltig frånvaro är ett vanligare problem i högstadiet än i låg- och mellanstadiet. Antalet anmälningar om utredningar av problematisk frånvaro är därmed också högre på högstadienheterna. Antalet anmälningar varierar dock mellan enheterna vilket kan tyda på att rutinerna för dokumentation av startade utredningar är inte tillräckligt implementerade överallt.

I arbetet med elever som har mycket hög ogiltig frånvaro beskriver rektorerna i likhet med sina kollegor på låg- och mellanstadierna att det behövs ett utvecklat och tätare samarbete med socialtjänst och psykiatripartners. Det behöver skapas en samsyn kring arbetet med problematisk frånvaro. Det blir även tydligt att de svåraste fallen kräver mycket arbete i form av olika möten. Förslag ges om att skapa ett team som arbetar med riktade insatser gentemot elever med problematisk frånvaro/hemmasittare och som kan assistera rektorerna i deras arbete.

Grundsärskolan (inkl. träningskolan)

Grundsärskolan har sänt in 21 anmälningar om kränkande behandling till huvudman under samma period vilket kan jämföras med 20 anmälningar totalt under läsåret 17/18.

Inom grundsärskolan har ett arbete startats på individ- och gruppnivå gällande sexuella kränkningar på nätet efter att ett mönster av kränkningar på sociala medier med sexuell karaktär uppmärksammats. Enheten har genomfört lektioner i ämnet där elevhälsan deltagit. Det har också genomförts föräldramöte med föreläsning i ämnet anordnat av Novahuset som var mycket uppskattat. Novahuset kommer att fortsätta sitt arbete på grundsärskolan med lektionsbesök och samtal med elever. Enheten har också identifierat att både personal inom grundsärskolan och elevhälsan behöver ökade kunskaper om kränkningar av sexuell karaktär i förhållande till utvecklingsstörning. Detta arbete kommer att fortsätta, och en handlingsplan upprättas för hur arbetet kan ske i samarbete med elevhälsa, socialtjänst och habilitering.

Gällande grundsärskolan inriktning träning har det identifierats problem främst med fysiska kränkningar, vilket tros bero på att eleverna har stora funktionsnedsättningar och inte alltid har impulskontroll och förståelse för sina handlingar. Enheten arbetar med tydlighet, strukturer, lågaffektivt bemötande och tydliggörande pedagogik för att öka tryggheten. All personal har under läsåret fått metodhandledning av extern psykolog samt ny litteratur med den senaste forskningen kring tydliggörande pedagogik. Detta har stärkt personalens verktyglåda att hantera olika elevspecifika svårigheter kopplat till kränkande behandling och trygghet. Handledningen kommer att fortsätta framöver.

Grundsärskolans andel giltiga frånvaro har till stor del sin förklaring i att flertalet elever är mycket infektionskänsliga och har fysiska besvär. Flera elever har också NPF-problematik vilket medför att de anstränger sig mycket för att hålla koncentrationen

vilket leder till att de blir trötta. En del elever har också svårt att hantera långa skoldagar.

Grundsärskolan har vidare identifierat stora behov av elevhälsans olika professioner för att arbeta förebyggande både vad gäller kränkande behandling och frånvaro. Forskning visar att unga med funktionsnedsättning har sämre psykisk och fysisk hälsa än personer utan funktionsnedsättning.

Sammanfattning

Det görs mycket på samtliga enheter vad gäller att åtgärda och förebygga kränkningar och frånvaro och för att främja barn och elevers trygghet och studiero. Det finns flera goda exempel på insatser gentemot elever men även vad gäller organisation av personal på enheterna. Personal med inriktning mot trygghets- och elevsocialt uppdrag framträder som ett koncept som fungerar väl på flera enheter. Det finns dock ett fortsatt behov av att skärpa rutiner vad gäller både kränkningar och frånvaro. Det finns även ett behov av att förstärka personalens kunskaper om regelverk och förutsättningar för att arbeta med kränkningar och frånvaro. Detta kan med fördel göras genom kompetensutvecklingsinsatser och genom att föra ständiga diskussioner med personalen på enheterna för att skapa en samsyn i frågorna.

Ökande problem med frånvaro i tidiga åldrar kopplas av flera rektorer till att psykisk ohälsa framträder allt tidigare hos barn och elever. Sociala medier som arenor för diskriminering och kränkande behandling är även ett växande problem som ofta får påverkan på skolans verksamhet. Hinder för att kunna arbeta effektivt med trygghet och studiero relateras av flera rektorer till ekonomiska resurser. De mindre enheterna har särskilt stora utmaningar vad gäller detta. Den fysiska lärmiljön i form av lokaler är även den en utmaning då utformning, yta och skick (renoveringsbehov etc) påverkar möjligheter till att arbeta pedagogiskt, inrätta trygga bon och motverka kränkningar.

Tillgången till en fulltalig elevhälsa och dess olika professioner är något som flera rektorer trycker på som en nyckel för att kunna arbeta förebyggande och främjande med trygghet och studiero. När det kommer till den problematiska frånvaron är det framförallt samarbetet med Socialtjänst och Psykiatripartners men även ekonomiska resurser som lyfts som hinder. Ett förslag är att Motala kommun i likhet med Norrköping inrättar ett team som arbetar med riktade insatser gentemot elever med problematisk frånvaro/hemmasittare och som kan assistera rektorerna i deras arbete.

På förvaltningsnivå pågår ett arbete med att införa ett digitalt system för kränkningar. Ett digitalt system för anmälningar kommer minska administrationen för såväl personal och rektorer på enheterna men även på förvaltningsnivå och möjliggör att enklare få ut statistik. Mallen för plan för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling kommer att ses över och utvärderas inför kommande läsår och handledning kommer ges till rektorerna i utformningen av planen. Men till detta behövs alltså fortsatt utbildning av såväl rektorer som pedagoger och annan personal på enheterna om rutinerna för både kränkningar och frånvaro. Avsikten fortsättningsvis är att i likhet med arbetet inför denna skrivelse presentera utvalt material för rektorer och samla in analyser på enhetsnivå så väl skriftligt som muntligt för att på så sätt få en så nyanserad bild som möjligt. Därmed ges rektorerna möjlighet att diskutera ämnet i grupper regelbundet för att på så sätt dela erfarenheter och främja det kollegiala lärandet.

Förslag på framtida upplägg på redovisning till Bildningsnämnden

- Redovisning av anmälningar om kränkande behandling, frånvaro samt enkätresultat etc gällande trygghet och studiero samlas under paraplybenämningen Trygghet och studiero.
- Rapport med analys presenteras en gång per år och ska avse det senaste läsåret.
- Tidpunkt för redovisning till nämnd sätts utifrån det systematiska kvalitetsarbetet och med hänsyn till arbetsbelastning för rektorer och förvaltning.
- Till analysen bifogas sammanställning av utvald statistik om kränkningar, frånvaro samt elevenkäter. Även redovisning av läsårets antal anmälningar till Skolinspektionen/BEO samt information om beslut och eventuell kritik ska ingå.
- Separata rapporter för förskola, grundskola och gymnasium kommer att tas fram. Grundupplägget kommer dock att vara detsamma men anpassas efter varje verksamhets förutsättningar.

Jenny Appelkvist
Utredare

Helena Berglund
Utredare

Bilaga: Sammanställning av variabler Trygghet och studiero

Sammanställda variabler Trygghet och studiero

F-6		Antal anmälda kränkningar (Aug 2018-feb 2019)	Frånvaro (Aug 2018-feb 2019)			Kommunens elevenkät (2017/2018) Åk 5 (resultat för <i>Instämmer helt</i> och <i>Instämmer delvis</i> sammanslaget)		
Enheter	Elevantal	Antal anmälningar (F=Fritidshem)	Total frånvaro %	Varav ogiltig frånvaro %	Antal utredningar om problematisk frånvaro	Har studiero på lektioner %	Känner sig trygg i skolan %	Vet vem man ska vända sig till om någon varit elak mot en elev %
Bergvalla	163	0-10 (F)	6,7%	0,1%	0-5	94	88	94
Bråstorp	244	0-10 (F)	6,7%	0,6%	0-5	72	93	100
Charlottenborg	212	60-70	6,7%	0,2%	0-5	100	100	100
Dansäter	178	10-20 (F)	7,5%	0,1%	0-5	93	96	94
Fornåsa	154	60-70 (F)	7,1%	0,5%	0-5	46,5	86	89
Fågelsta	93	0-10 (F)	5,7%	0,1%	0-5	93	93	93
Karlslund	127	10-20	6,5%	0,2%	0-5	82	100	100
Klockrike	68	0-10	5,3%	0,2%	0-5	*	*	*
Råsnäs aug-dec	395	10-20	5,5%	0,3%	0-5	74	86	93
Marieberg F-6 jan-feb	412	0-10 (F)	6,6%	0,3%	0-5	-	-	-
Norra	365	60-70	7,0%	0,6%	5-10	72	87	92
Nykyrka	96	0-10	9,8%	0,1%	0-5	*	*	*
Skolgårda F-6	330	10-20	7,1%	0,1%	5-10	78	95	95
Smedsby	108	0-10	4,9%	0,1%	0-5	*	*	*
Södra F-6	380	10-20	7,0%	0,1%	0-5	87	89,5	82
Tjällmo	97	0-10	8,0%	0,3%	0-5	*	*	*
Vättern	388	60-70 (F)	6,4%	0,1%	5-10	85	92	90
Österstad	41	0-10	6,4%	0,1%	0-5	*	*	*

Postadress
591 86 Motala

Besöksadress
Drottninggatan 2

Telefon vxl
0141-22 50 00

Webbplats
motala.se

e-postadress
motala.kommun@motala.se

7-9		Antal anmälda kränkningar (Aug 2018-feb 2019)	Frånvaro (aug 2018-feb 2019)			Elevenkät "Om mig" Åk 8 (2018/2019)			
Enheter	Elevantal	Antal anmälningar	Total frånvaro %	Varav ogiltig frånvaro %	Antal anmälningar problematisk frånvaro	Andel som alltid/oftast känner sig trygga i skolan %	Andel som har skolkat under terminen (några gånger i v/mån/term) %	Andel som har blivit mobbad denna termin av elever eller personal %	Andel som har blivit kränkta under terminen %
Hälla	259	40-50	11,6%	2,0%	5-10	77	19	15	27
Södra 7-9	218	10-20	12,5%	4,1%	5-10	76	6	14	11
Marieberg 7-9	196	0-10	10,0%	1,6%	5-10	84	28	18	13
Skolgårda 7-9	312	0-10	10,9%	1,4%	0-5	83	15	11	11
Zederslund	316	0-10	8,9%	1,4%	15-20	77	14	17	17

Grundsärskolan		Antal anmälda kränkningar (Aug 2018-feb 2019)	Frånvaro (Aug 2018-feb 2019)			Elevenkät "Om mig" Åk 8 (2018/2019)			
Enheter	Elevantal	Antal anmälningar (F=Fritidshem)	Total frånvaro %	Varav ogiltig frånvaro %	Antal anmälningar problematisk frånvaro	Andel som alltid/oftast känner sig trygga i skolan %	Andel som har skolkat under terminen (några gånger i v/mån/term) %	Andel som har blivit mobbad denna termin av elever eller personal %	Andel som har blivit kränkta under terminen %
Särskolan	37	10-20 (F)	9,8%	0,1%	0-5	77	14	*	21
Särskolan - träning	22	0-10	12,3%	2,1%	0-5	-	-	-	-